

Ποίημα Λυρικό

1.

Λευθεριά, για λίγο πάψε
να χτυπάς με το σπαθί·
τώρα σίμωσε και κλάψε
εις του Μπάιρον το κορμί·

2.

5 και κατόπι ας ακλουθούνε
όσοι επράξανε λαμπρά·
αποπάνου του ας χτυπούνε
μόνον στήθια ηρωικά.

3.

Πρώτοι ας έλθουνε οι Σουλιώτες,10
και απ' το Λείψανον αυτό
ας μακραίνουν οι προδότες,
και απ' τα λόγια οπού θα πω·

4.

φλάμπουρα, όπλα τιμημένα,
ας γειρθούν κατά τη γη,15
καθώς ήτανε γειρμένα
εις του Μάρκου τη θανά,

5.

που βαστούσε το μαχαίρι
όταν του 'λειψε η ζωή
μες στο ανδρόφονο το χέρι20
και δεν τ' άφηγε να βγει.*

6.

Αναθράφηκε ο γενναίος
στων αρμάτων την κλαγγή·
τούτον έμπνευσε, όντας νέος,
μία θεά μελωδική.

7.

25 Με τες θείες της αδελφάδες
εστεκότουν σιωπηλή,
ενώ αυξάινανε οι λαμπράδες
στου Θεού την κεφάλη,

8.

που εμελέτουνε τη Χτίση·30
και ότι εβγήκε η προσταγή,
οπού εστένεψε τη Φύση
αιφνιδίως να φωτιστεί,

9.

με τα μάτια ακολουθώντας
το νεογέννητο το φως,35
και σε δαύτο αναφτερώντας,
της εξέβγαينه ο ψαλμός

10.

απ' τ' αθάνατο το στόμα,
και απομάκραινε η βροντή,
που το Χάος έκανε ακόμα40
στην ογλήγορη φυγή,

11.

έως που ολόκληρον εχάθη
στου Έρεβου τη φυλακή,
όπου απλώθηκε και εστάθη
σα στην πρώτη του πηγή.

12.

45 — Ψάλλε, Μπάιρον, του λαλούσε,
όσες βλέπεις ομορφιές·
και κειος, που εκρυφαγρικούσε
ανταπόκριση μ' αυτές,

13.

βάνεται, τες τραγουδάει⁵⁰
μ' ένα χείλο αρμονικό,
και τα πάθη έτσι σου γγιάει,
που τραγούδι πλέον ψηλό

14.

δεν ακούστηκεν, απ' ότα *
έψαλ' ο Άγγλος ο τυφλός⁵⁵
τ' αγκαλιάσματα τα πρώτα
που έδωσ' άντρας γυναικός.

15.

Συχνά εβράχνιασε η μιλιά του
τραγουδώντας λυπηρά,
πως στον ήλιον αποκάτου⁶⁰
είναι λίγη ελευθεριά.

16.

«Κάθε γη», παραπονιέται,
*«εσκλαβώθηκε — είναι μια,
όπου ο άνθρωπος τιμιέται,
αποδώθενε μακριά,

17.

65 »την οποία χτυπάει το νάμα
σύνορα τ' Ατλαντικό·
μετανώνει εν τω άμα
όποιος πάει με στοχασμό

18.

»τη γλυκιάν Ελευθεριά⁷⁰
να της βλάψει από κοντά·
το δοκίμασεν η Αγγλία!
Κανείς πλέον ας μην κοτά».

19.

Και ότι βούλεται να φύγει
*εκεί πέρα ο Ποιητής,⁷⁵
ανεπόλπιστα ξανοίγειεσέ εδώ να πεταχτείς.

20.

Επετάχτηκες! Μονάχη·
χωρίς άλλος να σου πει:
Τώρα αρχίνησε τη μάχη,⁸⁰
και γω πλάκωσα μαζί.

21.

Να σ' το πει, και να σε ρίξει
στων Τουρκών τες τουφεκιές
ασυντρόφιαστη, αν ξανοίξει
τες περιστάσες δεινές,

22.

85 κι αν τες εύρει ευτυχισμένες,

νά 'λθει αντίς για τον εχθρό,
μ' άλλες άλυτες φτιασμένες
αποκάτου απ' το Σταυρό,
23.

που 'χε λάβει στες αγκάλες⁹⁰
από μας, κι είχε θεούς
αστραπές, ανεμοζάλες,
και βροντές και ποταμούς.
24.

Μόνον τ' αδικοσφαμένα
τα παιδιά σου, στριμωχτά,⁹⁵
με τα χέρια τσακισμένα
σε εσπρώξανε ομπροστά,
25.

και Συ εχύθηκες, πετώντας
μία ματιά στον Ουρανό,
που τα δίκια σου θωρώντας¹⁰⁰
απεκρίθηκε: Είμαι δω.
26.

Και χτυπώντας ξεθυμαίνει
εις το πέλαγο, εις τη γη,
η ρομφαία σου πυρωμένη
οχ την Άπλαστη Φωνή,
27.

105 και θαυμάσια τόσα πράχτει,
οπού οι Τύραννοι της γης
σ' εσέ κίνησαν με άχτι,
όμως έστρεψαν ευθύς.
28.

Χαίρε! Κι όποιος σε μισάει¹¹⁰
και πικρά σε λοιδορεί
ευτυχία να πιθυμάει
και ποτέ να μην την δει·
29.

και να κλαίει πως ήλθε η ώρα
η πατρίς του να δεθεί¹¹⁵
με τα σίδερα που τώρα
πας συντρίβοντας Εσύ.
30.

Χαίρου ωστόσο όλους τους τόπους
που εξανάλαβαν γοργά
πάλι ελεύθερους ανθρώπους·¹²⁰
και του Μπάιρον τη χαρά
31.

χαίρου, ανάμεσα στα άλλα
πράγματα που σε τιμούν·
οι Μεγάλοι τα μεγάλα
που τους μοιάζουνε αγαπούν.
32.

125 Βλέποντάς σε αναγαλλιάζει
η θλιμμένη του ψυχή,
και του λέγει: Όπλα φωνάζει
τώρα η Ελλάδα· πάμε εκεί.
33.

Και κινάει να σ' απαντήσει·¹³⁰

και η Φήμη του Ποιητού,
που τον κόσμο είχε γυρίσει
και τη δέχτηκαν παντού,

34.

μπροστοπάταε, να σε κράξει
με όνομα τόσο γλυκό,¹³⁵
που όποιο μάτι σε κοιτάξει
σε ξανοίγει πλέον σεμνή.

35.

Τον ακλούθησεν ο πλούτος,
θείος στα χέρια του καλού,
και κακόπραχτος, αν ούτως¹⁴⁰
και είν' στα χέρια του κακού.

36.

Μ' ένα βλέμμα οπού φονεύει
τα φρονήματα τα αισχρά,
τρομερή τον συντροφεύει,
στέκοντάς του εις τη δεξιά,

37.

¹⁴⁵ και όντας άφαντη στους άλλους,
του Αλκαίου η σκιά,
και τους ώμους τους μεγάλους
λίγο γέρνοντας, κρυφά

38.

λόγια αθάνατα του λέει,¹⁵⁰
με τα οποία στα σωθικά
το θυμό τού ξανακαίει
εναντίον στην αδικιά·

39.

θυμόν, τρόμο όλον γεμάτον,
που νικάει την ταραχή¹⁵⁵
των βροντόκραυγων αρμάτων,
και πετιέται ολού με ορμή,

40.

και του τύραννου χτυπάει
τη βουλή, και την ξυπνά,
στη στιγμή που μελετάει¹⁶⁰
των λαών τη συμφορά.

41.

Μόνον άκουε του Κοράκου
*της Αυστρίας το κραυγητό,
που δεν έκρωξε του κάκου,
και επεθύμαε το κακό.

42.

¹⁶⁵ Ομοίως έστρεφεν η Μοίρα,
*που είχε πάντοτε σταθεί
μες στις Κόλασης τη θύρα
με το Κρίμα ανταμωτή,

43.

έστρεφε κατά τη Χτίση,¹⁷⁰
γιατί εμύριζε νεκρή
μυρωδιά που 'χε σκορπίσει
η πικρή μεταβολή·

44.

και από τ' άπειρο διάστημα

αντισήκωνε ψηλά¹⁷⁵
το μιαρό της το ανάστημα
να χαρεί τη μυρωδιά.

45.

— Στην Ελλάδα χαροκόπι·
γιατί Εκείνον που ζητεί
βλέπει να ῥχεται, και οι τόποι¹⁸⁰
που η σκλαβιά καταπατεί,

46.

χαμηλή την κεφαλή τους,
αγρικώντας τη βουή,
εδακρύζαν, και οι δεσμοί τους
τους εφάνηκαν διπλοί.

47.

¹⁸⁵ Αλλά αμέσως όλοι οι άλλοι
που είχαν ελευθερωθεί
και έχουν δάφνη στο κεφάλι
που δε θέλει μαραθεί,

48.

τες σημαίες τους ξεδιπλώνουν¹⁹⁰
και τες δάφνες που φορούν
χαιρετώντας τον σηκώνουν
και μ' αυτές τον προσκαλούν.

49.

Πού θα πάει; Βουνά και λόγγοι
και λαγκάδια αϊλογούν.¹⁹⁵
Πού θα πάει; — Στο Μεσολόγγι,
και άλλοι ας μη ζηλοφθονούν.

50.

Τέτοιο χώμα, απ' την ημέρα
*τη μεγάλη του Χριστού,
που είχε φέρει απ' τον αιθέρα²⁰⁰
τιμή εμάς και δόξα Αυτού,

51.

είν' ιερό προσκυνητάρι,
και δε θέλει πατηθεί
από βάρβαρο ποδάρι,
πάρεξ όταν χαλαστεί.

52.

²⁰⁵ Δέν ήταν τη μέρα τούτη
μοσχολίβανα, ψαλμοί·
νά, μολύβια, νά μπαρούτι,
νά, σπαθιών λαμποκοπή.

53.

Στον αέρα ανακατώνονται²¹⁰
οι σπιθόβολοι καπνοί,
και αποπάνου φανερώνονται
ίσκιοι θείοι πολεμικοί·

54.

και είναι αυτοί που πολεμώντας
εσκεπάσανε τη γη²¹⁵
πάνου εις τ' άρματα βροντώντας
με το ελεύθερο κορμί·

55.

και αγκαλιάσματα εκεί πλήθια,

δάφνες έλαβαν, φιλιά,
όσα ελάβανε εις τα στήθια²²⁰
βόλια τούρκικα, σπαθιά.

56.

Όλοι εκείνοι οι πολεμάρχοι
περιζώνουνε πυκνοί
την ψυχή του Πατριάρχη
που τον πόλεμο ευλογεί·

57.

225 και αναδεύονται, και γέρνουν,
και εις το πρόσωπο ιλαροί,
χεραπλώνουνε και παίρνουν
από τη σπιθοβολή.

58.

Εδώ βλέπει αντρειωμένα²³⁰
να φρονούν παρά ποτέ·
και όλος έρωτα για σένα
προσηλώνεται σ' εσέ.

59.

Το πουλί που βασιλεύει
πάνου εις τ' άλλα τα πουλιά²³⁵
γληγορότατα αναδεύει
τα αιθερόλαμνα φτερά,

60.

τρέχει, χάνεται και πίνει
τόλμην πίνει ο οφθαλμός
από τ' άστρον οπού χύνει²⁴⁰
κύματα άφθαρτα φωτός.

61.

Πλανημένη η φαντασιά του
μες στο μέλλον το αργό,
που προσμένει τ' όνομά του
να το κάμει πλέον λαμπρό,

62.

245 ολοφλόγιστη πηδάει
εισέ μία ματιού ροπή·
στρέφει απέκει και κοιτάει·
—ανεκδιήγητη αντηχεί

63.

απ' του κόσμου όλου τα πέρατα²⁵⁰
του Καιρού η χλαλοή,
και διηγώντας του τα τέρατα
του χτυπάει την ακοή·

64.

έθνη που άλλα φοβερίζουν,
φωνές, θρόνοι δυνατοί·²⁵⁵
άλλοι πέφτουνε, άλλοι τρίζουν,
και άλλοι ατάραχτοι και ορθοί·

65.

από φόβο και από τρόμο,
από βάρβαρους δεσμούς,
που 'ναι σκόρπιοι εις κάθε δρόμο,²⁶⁰
και από μύριους υβρισμούς,

66.

βγαίνει, ανάμεσα στους κρότους

των γενναίων που την παινούν,
και κοιτούνται ανάμεσό τους
για το θαύμα που θωρούν,

67.

265 μία Γυναίκα, που 'χε βάλει
μες στα βάσανα ο καιρός,
ξαναδείχνοντας τα κάλλη
που της έσβησε ο ζυγός,

68.

μόνο έχοντας για σκέπη²⁷⁰
τα τουφέκια τα εθνικά,
και το χαίρεται να βλέπει
πως και Αυτός την ακλουθά.

69.

Αχ! συνέρχεται...ξανοίγει
Ερινύαν φαρμακερή,²⁷⁵
όπου αγιάτρευτην ανοίγει
της Ελλάδας μίαν πληγή·

70.

Ερινύαν από τα χθόνια
που η Ελπίδα απαρατά·
η θεομίσητη Διχόνοια²⁸⁰
που τον άνθρωπο χαλνά.

71.

Αφού εδιώχτηκε από τ' άστρα
όπου ετόλμησε να πα,
πάει στους κάμπους, πάει στα κάστρα,
χωρίς νά βρει δυσκολιά·

72.

285 και κρατώντας κάτι φίδια
που είχε βγάλει απ' την καρδιά,
και, χτυπώντας τα πιτήδεια
εις τους Έλληνας, περνά·

73.

και όχι πλέον τραγούδια νίκης²⁹⁰
ωσάν πρώτα, ενώ τυφλά,
με το τρέξιμο της φρίκης,
τούρκικα άλογα πολλά

74.

ετσακίζανε τα χνάρια
στην απέλπιστη φυγή²⁹⁵
και εγκρεμίζαν παλικάρια
του γκρεμού από την κορφή·

75.

όχι πλέον, όχι τα δυνα-
τά στοιχεία να μας θωρούν,
και να οργίζονται και εκείνα³⁰⁰
και για μας να πολεμούν· *

76.

αλλά πάει στους νόας μία θέρμη
που είναι αλλιώςτική απ' αυτή
οπού εσκόρπισε στην έρμη
Χιο του Τούρκου η πιβουλή, *

77.

305 όταν τόσοι επέφταν χάμου

και με λόγια απελπισιάς,
κόψε με, έλεγαν, Αγά μου,
και τους έκοβεν ο Αγάς.

78.

Όμως θέρμη· ποίος υβρίζει³¹⁰
τον καλύτερο, και ποιος
λόγια ανόητα ψιθυρίζει·
άλλος στέκεται οκνηρός·

79.

άλλος παίρνει το ποτήρια
ποκάτου απ' την ελιά,³¹⁵
ωσάν να 'τουν πανηγύρι,
με τα πόδια διπλωτά.

80.

Και άλλοι, αλίτηροι! Χτυπώντας
πέφτουνε στον αδελφό,
και παινεύονται, θαρρώντας³²⁰
πως εχτύπησαν εχθρό.

81.

Και τους φώναξε: «Φευγάτε
τσ' Ερινύας την τρικυμιά·
ω! τί κάνετε; Πού πάτε;
Γιά φερθείτε ειρηνικά·

82.

³²⁵ »γιατί αλλιώς θε να βρεθείτε
ή με ξένο βασιλιά,
ή θα καταφανισθείτε
από χέρια αγαρηνά». *

83.

Αφού εδώ στην παλαιά σου³³⁰
κατοικία και άλλη φορά
με διχόνοιες τα παιδιά σου
σου ετοιμάσανε εξορία,

84.

από τότες οπού εσώθη
στην Ελλάδα ο Στρατηγός,³³⁵
οπού ο Έλληνας ειπώθη
(και τώρα όχι!) ο στερινός,

85.

έως που ο κόσμος εβαστούσε
τον απάνθρωπον Αλή,
που όσον αίμα και αν ρουφούσε³⁴⁰
τόσο εγύρευε να πει,

86.

επερνούσαν οι αιώνες
ή σε ξένη υποταγή,
ή με ψεύτικες κορόνες,
ή με σίδερα και οργή·

87.

³⁴⁵ και ήλθε τότες και επερπάτει
*όπου επάταγες Εσύ,
και του δάκρυζε το μάτι
και επιθύμαε να Σε ιδεί,

88.

Κι έλεε: Πότε έρχεσαι πάλι!³⁵⁰

Και δεν είναι αληθινό
πως μας είχε αδικό
βάλεψε βρισιές και με θυμό. *
89.

Εζωγράφιζαν οι στίχοι
τον γαλάζιον ουρανό,355
και εκλαιόνταν με την τύχη
και με τ' άστρο το κακό,
90.

εις το οποίον έχει να σκύψει
κάθε δύναμη θνητή,
και η πατρίδα του να στρίψει360
παντελώς δεν ημπορεί.
91.

Τώρα αθάμπωτη έχει δόξα,
και με φέρσιμο τερπνόν
βλέπει αδύνατα τα τόξα
των αντίζηλων εθνών'
92.

365 και λαούς αλυσσοδένει,
και εις τα πόδια τούς πατεί,
και το πέλαγο σωπαίνει
αν του σύρει μία φωνή'
93.

τέχνες, άρματα, σοφία,370
τηνε κάνουν δοξαστή,
όμως θά βρουνε ευκαιρία
να τη φθείρουνε οι καιροί,
94.

και να ιδεί το ριζικό της
καθώς είναι η καταχηνιά375
που εις το κλίμα το δικό της
κρύβει την αστροφεγγιά.
95.

«Πού είν'» θα λένε
σαστισμένοι«το Λεοντάρι το Αγγλικό;
Είναι η χήτη του πεσμένη380
και το μούγκρισμα βουβό».
96.

Αλλ' η Ελλάς να ξαναζήσει
ήταν άξια και να ιδεί
ο ερχομός να την
υψηλότατου Ποιητή.
97.

385 Έστεκε στο μισημένο
το ζυγό μ' αραθυμιά'
το ποδάρι είχε δεμένο,
αλλά ελεύθερη καρδιά.
98.

Εκαθότουνε εις τα όρη390
ο Σουλιώτης ξακουστός'
να τον διώξει δεν ημπορεί
πέινα, δίψα και αριθμός. *
99.

Συχνά σπώντας τα θηκάρια

με τα χέρια τα λιγνά³⁹⁵
ορμούν σ' άπειρα κοντάρια·
τες γυναίκες των συχνά
100.

μεγαλόψυχα τραβάει
το ίδιον αίσθημα τιμής
που κοιτώντας τον Κομβάου⁴⁰⁰
είχε ο ανδρείος Τραγουδιστής. *
101.

Τες εμάζωξε εις το μέρος
του Τσαλόγγου το ακρινό
της ελευθεριάς ο έρωσ
και τες έμπνευσε χορό. *
102.

τέτοιο πήδημα δεν το είδαν
ούτε γάμοι, ούτε χαρές,
και άλλες μέσα τους επήδαν
αθωότερες ζωές.
103.

Τα φορέματα εσφυρίζαν⁴¹⁰
και τα ξέπλεκα μαλλιά,
κάθε γύρο που εγυρίζαν
αποπάνου έλειπε μια·
104.

χωρίς γόγγυσμα κι αντάρα
παρά εκείνη μοναχά⁴¹⁵
οπού εκάναν με την κάρα,
με τα στήθια, στα γκρεμά.
105.

Στα ίδια όρη εγεννηθήκαν
και τα αδάμαστα παιδιά
που την σήμερο εχυθήκαν⁴²⁰
πάντα οι πρώτοι στη φωτιά.
106.

Γιατί, αλίμονον! Γυρίζοντας
τσ' ηύρε ο Μπάιρον σκυθρωπούς;
Εγυρεύανε δακρύζοντας
τον πλέον ένδοξο απ' αυτούς. *
107.

⁴²⁵ Όταν στις νυχτός τα βάθη
τα πάντα όλα σιωπούν,
και εις τον άνθρωπο τα πάθη,
που 'ναι ανίκητα, αγρυπνούν,
108.

και γειρμένοι εις το πλευρό τους⁴³⁰
οι στρατιώτες του Χριστού
μύρια βλέπουν στ' όνειρό τους
ξεψυχίσματα του εχθρού·
109.

αυτός άγρυπνος στενάζει,
και εις την πλάκα την πικρή⁴³⁵
που τον Μπότσαρη σκεπάζει
για πολλή ώρα αργοπορεί·
110.

έχει πλάγιασμα θανάτου

και άλλος άντρας φοβερός
*εις τα πόδια του αποκάτου,440
και είναι αντίκρυ του ο ναός.

111.

Ακριβό σαν την ελπίδα
που έχει πάντοτε ο θνητός,
γλυκοφέγγει απ' τη θυρίδα
τσ' Άγιας Τράπεζας το φως·

112.

445 μέσαθε έπαιρνε ο αέρας
με δροσόβολη πνοή
το λιβάνι της ημέρας
και του το 'φερνε ως εκεί.

113.

Δεν ακούς γύρου πατήματα·450
μόν' τον ίσκιο του θωρείς
οπού απλώνεται στα μνήματα
έρμος, άσειστος, μακρύς,

114.

καθώς βλέπεις και μαυρίζει
ίσκιος νέου κυπαρισσιού,455
αν την άκρη του δε γγίζει
αύρα ζέφυρου λεπτού.

115.

Πες μου, Ανδρείε, τί μελετούνε
οι γενναίοι σου στοχασμοί,
που πολλήώρα αργοπορούνε460
εις του Μάρκου την ταφή;

116.

Σκιάζεται ίσως μη χουμήσουν
ξάφνου οι Τούρκοι το πρωί,
*και το στράτευμα νικήσουν
που έχει ανίκητην ορμή;

117.

465 Σκιάζεσαι τους Βασιλιάδες
που έχουν Ένωσιν Ιερή,
μη φερθούνε ωσάν Πασάδες
στον Μαχμούτ εμπιστευτοί;

118.

Ή σου λέει στα σπλάχνα η φύσις470
μ' ένα κίνημα κρυφό:
«Την Ελλάδα θε ν' αφήσεις
για να πας στον Ουρανό»;

119.

Βγαίνει μάγεμα απ' τη στάχτη
των Ηρώων, και τον βαστά,475
και τη θέληση του αδράχτει·
τότε αισθάνεται μεμιά

120.

την αράθυμη ψυχή του,
που με φλόγα αναζητεί
να του σύρει το κορμί του480
σε φωτιά πολεμική.—

121.

Του πολέμου ένδοξοι οι κάμποι!

Είδ' η Ελλάδα τολμηρά

και το Σοφοκλή να λάμπει
μέσα στην αρματωσιά·

122.

485 και είδε Αυτόν που παρασταίνει
μαζωμένους τους Εφτά
στην ασπίδα αιματωμένη,
όπου ορκώνονταν φριχτά·

123.

Ετραγούδα
αν προθυμότερα⁴⁹⁰
τες ωδές του τα παιδιά,
και αισθανόντανε αντρείότερα
στην ανήλικη καρδιά·

124.

και τα μάτια τους γελούσαν,
μάτια μαύρα ως την ελιά⁴⁹⁵
των μερτιών, οπού βαστούσαν
τραγουδώντας τες γλυκά.

125.

—Στη φωτιά! και θρέφει ελπίδα
να νικήσει, να ημπορεί
να επιστρέψει στην Πατρίδα⁵⁰⁰
το κοράσιο του να ευρεί·

126.

να του λέγει μ' ένα δάκρυ:
«Χαίρου, τέκνο μου ακριβό,
εις του στήθους μου την άκρη
ελαβώθηκα και εγώ.

127.

505 »Βάλε, φως μου, την παλάμη
εις τα στήθια του πατρός·
νά την ζώνη που είχε κάμει
κόρη τούρκισσα του αντρός».

128.

Και το πέλαγο αγναντεύει⁵¹⁰
ίσως τώρα η κορασιά,
και ξεφάντωση γυρεύει
με τραγούδια τρυφερά.

129.

«Τον γονιό μου, Πρόνοια Θεία,
κάμε τότε νικητή,⁵¹⁵
εις τα χώματα, στα οποία
η γυναίκα απαρατεί

130.

»τα στολίδια, τον καθρέφτη,
και αποκάτου απ' το βυζί
ζώνεται άρματα και πέφτει⁵²⁰
όπου κίνδυνο θωρεί·

131.

»κάμε Εσύ με την μητέρα
τη γλυκιά μου να ενωθεί·
*έλα γλήγορα, πατέρα,

όλη η Αγγλία σε καρτερεί.

132.

525 »Το καράβι πότε αράχνει
εισέ θάλασσα αγγλική;
Μου σπαράζουνε τα σπλάχνη
οπού μου έκαμες εσύ.

133.

»Πες, πότε έρχεσαι;»... Ολοένα⁵³⁰
είν' το πλοίο του στα νερά,
που φλοισβίζουνε σχισμένα
και ποσώς δεν τ' αγρικά.

134.

Ποίος, αλίμονον! μας δίνει
μίαν αρχή παρηγοριάς;⁵³⁵
Απ' αυτόν δε θε να μείνει
μήτε η στάχτη του με μας'

135.

θα την έχουν άλλοι!... Ω! σύρε,
σύρε, Μπάιρον, στο καλό'
ύπνος έξαφνα σ' επήρε⁵⁴⁰
που δεν έχει ξυπνημό'

136.

είναι αδιάφορο, δε βλάβει,
αν εκεί σιμοτινό
πλέξει ή τούρκικο καράβι
ή καράβι ελληνικό.

137.

545 Άκου, Μπάιρον, πόσον θρήνον
κάνει, ενώ σε χαιρετά,
η Πατρίδα των Ελλήνων'
κλαίγε, κλαίγε, Ελευθεριά.

138.

Γιατί εκείτεταν στην κλίνη,⁵⁵⁰
και του εβάραινε πολύ
πως για πάντα είχε να μείνει
και από Σε να χωριστεί'

139.

αρχινάει του ξεσκεπάζει
άλλον κόσμο ο λογισμός,⁵⁵⁵
και κάθε άλλο σκοταδιάζει
και του κρύβεται απ' εμπρός.

140.

Αλλά αντίκρυ από τα πλάσματα
του νοός τα αληθινά,
του προβαίνουν δύο φαντάσματα⁵⁶⁰
ολοζώντανα και ορθά'

141.

η ακριβή του θυγατέρα,
καθώς έμεινε μικρή,
*ενώ η τύχη τον πατέρα
εκαλούσε αλλού, και Εσύ.

142.

565 Εσύ, θεία του ανθρώπου εικόνα,
με τα φέγγη σου, και αυτή
όπου σ' έφθανε στο γόνα

με την ώρα κεφαλή,
143.
για λίγη ώρα τού σηκώνετε570
του άλλου κόσμου τη θωριά,
και σ' εσάς αντισηκώνεται
με την πρόθυμη αγκαλιά.
144.
Έτσι ο Άνθρωπος του Αιώνας,
*όταν έπαυε να ζει,575
καθώς ήθελεν ο φθόνος,
σ' ένα αγνώριστο νησί,
145.
και είχε μάρτυρα εις το βράχο
του Θεού τον οφθαλμό,
και τριγύρω του μονάχο580
του πελάου το γογγυτό·
146.
ενώ ανάδινε, η ψυχή του
μόνους άφησε να ελθούν
η Γαλλία και το παιδί του
*προς τα μάτια, πριν σβησθούν·
147.
585 και όχι η μοίρα, οπού σαράντα
*νίκες τού άδραξε η σκληρή,
και βαρύτερη είναι πάντα
σε καρδιά βασιλική·
148.
όχι η δόξα η περασμένη,590
που με βία πολεμική
του έδειχνε την Οικουμένηλ
έγοντάς του: Ακαρτερεί.
149.
Στην ταφή του με την πάχνη
χύν' η βρύση το νερό,595
που του δρόσισε τα σπλάχνη,
εις το ψυχομαχητό.
150.
Τες ημέρες, οπού αν μόνο
τ' όνομά του ήθελε πεις,
ολιγόστευαν στο θρόνο600
την αυθάδεια οι βασιλείς,
151.
κατά μας και Αυτός ακόμη
είχε ρίξει μία ματιά·
*είναι η δάφνη ωραία στην κόμη,
όταν φέρνει ελευθεριά.
152.
605 Ω! να μάθαινε ο Μεγάλος
πόσην έδειξε χαρά
αγρικώντας ένας Γάλλος:
Εχαθήκαν τα Ψαρά. *
153.
Φωνήν τρόμου η Ελλάδα σύρνει,610
σύρνει, και έπειτα σιωπεί·
όμως κρότους μες στη Σμύρνη

όλη η νύχτα ηχολογεί.

154.

Νά, ανθοστόλιστο τραπέζι·
δεν είν' γέννημα Τουρκών,615
οπού τρώνοντας περιπαίζει
την αντρεία των Ψαριανών·

155.

μύρια λόγια, γέλια μύρια,
και χτυπούν τα φωτερά
στα ολογέμιστα ποτήρια620
και στα γέλια τα τρελά·

156.

με αρμονίες τούς κράζει η λύρα,
και επετάχτηκαν ομού,
λυσσιασμένοι από την πύρα
της χαράς και του κρασιού·

157.

625 και χορεύουνε τριγύρου...

Γεια σας, Γάλλοι ευγενικοί!

*Είν' τα χώματα του Ομήρου

που το πόδι σας πατεί!

158.

Γιατί μες στ' αχρεία τους σπλάχνη630

το φαγί και το πιωτό

σε φαρμάκι δεν αλλάχνει

να τους φάει το σωθικό;

159.

Και απ' τη μάνητα ν' ανάψει

αρμοδιότερος χορός,635

τον οποίον μόνος να πάψει

σκληρός θάνατος και αργός,

160.

για ν' αρχίσουν τη χαρά τους,

όντας φάσματα ελαφρά,

εμπροστά στο βασιλιά τους640

και στον Μπάιρον εμπροστά,

161.

οπού φθάνοντας κει κάτου

ίσως του 'μεινε ώς εκεί

η αέρινη αγκαλιά του

σαν πρωτύτερα ανοιχτή!

162.

645 Τονε βλέπω! Του προβαίνουν

άλλα φάσματα γοργά,

που ακατάπαυστα πληθαίνουν

σφόδρα, και είναι Ελληνικά.

163.

Για την ποθητήν Ελλάδα650

τόσο πρόθυμα ρωτούν,

σαν να εζήτααν τη γλυκάδα

του φωτός να ξαναϊδούν.

164.

Κλάψες άμετρα χυμένες,

χέρια απλότρεμα, κραυγές,655

που απ' τσ' αντίλαλους 'πωμένες

είναι πλέον τρομαχτικές,
165.
Κειος σεβάσµια προχωρώντας,
και με ανήσυχες ματιές,
τα προσώπατα κοιτώντας,660
και κοιτώντας τες πληγές:
166.
«Η Διχόνοια κατατρέχει
την Ελλάδα· αν νικηθεί,
ΜΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΧΕΙ,
τ' όνομά σας ξαναζεί.»

—

στροφή 3

στ. 10

Κι αποκεί κι απ' ό,τι πω

στροφή 6

Εις άλλο αρχαιότερο χειρόγραφο ευρίσκονται οι εξής δύο στροφές, η πρώτη μόνον σχεδιασμένη: *
Φανερώνονται εις την φύση κάποια υψηλά πνεύματα, τα οποία ο Άπλαστος ηθέλησε να εντύσει με
θαυμάσιο φως,

Και τόσο ένδοξα κινούνε
εις τα χτίσματα της γης,
που το θαύμα μαρτυρούνε
της αγνώριστης Αρχής.

Μετά τη στροφή 6 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος ακολουθούν οι δύο επόμενες στροφές:*

Τέτοιο το 'χε ο Μπάιρον, και όντας
νέος, τον κόσμον βιαστικά
επερπάτειε μελετώντας,
και δεν έβρισκε ησυχιά,

μόν' της πλάσεως εθεωρούσε
γύρω του τες ευμορφίες,
και εκείός που εκρυφαγρικούσε

ανταπόκριση με αυτές.

στροφή 20

Ασηκώθηκες μονάχη
χωρίς άλλος να σου πει
χτύπα κι έρχομαι στη μάχη
E laciarti poi sola.

στροφή 22

Και αν σε μπιάζει ευτυχισμένη
ογλήγορα
νά 'λθει μ' άλυσσο φτιασμένη

*

με την άλυσσο φτιασμένη

στροφή 23

Που είν' σημείο της κεφαλής του,
σημείον Έλεου, Σωτηριάς,
που δεν το 'χανε οι γονείς του
και το λάβανε από μας

εις τες έρμες τους αγκάλες,
που ελατρεύαν για θεούς
αστραπές, ανεμοζάλες
και βροντές και ποταμούς.

στροφή 24

Ότι επρόβαλες την όψη,
πίσω σου ήρθαν στριμωχτά
όσα τέκνα σου είχαν κόψει,
όταν ήσουν στην ερμιά'

(αθώα τέκνα αραχνιασμένα
που άνθρωπος δεν τα μετρά)
και με χέρια τσακισμένα
σε εσπρώξανε ομπροστά.

στροφή 24
στ. 93

Μόνον όλα τα σφαμένα

*

Όλα μόν' τ' αραχνιασμένα

στροφή 26

Και η ρομφαία σου πυρωμένη
απ' την Άπλαστη Φωνή
εις τα εμπόδια ξεθυμαίνει
το θυμό τόσο βαρύ,

*

Και αχαλίνωτη παγαίνει
προς τα εμπόδια και βαρεί
η ρομφαία σου πυρωμένη
οχ την Άπλαστη φωνή

*

Και χουμάει κι ομπρός παγαίνει
μες στα εμπόδια και βαρεί
η ρομφαία σου [...]

*

ομπρός παγαίνει
εις τα εμπόδια και βαρεί

Στο τέλος του χειρογράφου η ακόλουθη παραλλαγή των στροφών 20-29: *

στροφή 20-29:

Ασηκώθηκες μονάχη!
Χωρίς άλλος να σου πει:
χτύπα κι έρχομαι στη μάχη
και να σ' φήσει μοναχή

ή αν σε συμπιάξει ευτυχισμένη
νά 'ρθει αντ'ις για τον εχθρό
με την άλυσσο φτιασμένη
αποκάτου απ' το σταυρό,

που 'χε λάβει στις αγκάλες
από σε, και είχε θεούς
αστραπές, ανεμοζάλες
και βροντές και ποταμούς.

Μόνον τ' αδικοσφαμένα
τα παιδιά σου μοναχά * [Τα παιδιά σου (τα τέκνα σου) ήλθανε σιμά]
με τα χέρια τζακισμένα
σε εσπρώξανε ομπροστά,

όπου εχύθηκες πετώντας * [και εσύ εχύθηκες πετώντας]
μια ματιά στον ουρανό
που το δίκιο σου θωρώντας
απεκρίθηκε: Είμ' εδώ.

Και χτυπώντας ξεθυμαίνει
εις το πέλαγο, εις τη γη
η ρομφαία σου πυρωμένη
οχ την άπλαστη φωνή.

άχτι
όλ' οι τύραννοι της γης
σ' εσέ εκίνησαν με άχτι
όμως έστρεψαν ευτύς.

Χαίρε! και όποιος ορα
την πατρίδα του να ιδεί
με τα σίδερα οπού τώρα
πας συντρίβοντας Εσύ.

Μετά τη στροφή 32 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Νά. Τους Έλληνας ανάφτει
θανάτου ένδοξου τιμή.
Φλόγα μάχης παντού αστράφτει,
κι η γυναίκα απαρατεί

τα στολίδια, τον καθρέφτη,
κι αποκάτω απ' το βυζί
ζώνεται άρματα και πέφτει.
Στην καπνούρα. Α! πάμε εκεί.

Για να σε ξανακοιτάξει
αναπάντεχα θωρεί
τη ρομφαία σου να πετάξει
περισσότερη αστραπή.

Μετά τη στροφή 34 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Μ' ένα φόρεμα υφασμένο
απ' τη μεγαλοψυχία
και στα αίματα βαμμένο
των τυράννων τα σκληρά.

Μετά τη στροφή 40 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Προθυμότατος ο φίλος
της Ελλάδος προχωρεί
και τον έκανε ο ζήλος
να πιστεύει πως αργεί.

Ο καθένας τον κοιτάει
σιωπηλός, και δεν βολεύει
για το τέλος όπου πάει
φωνή ενάντια ν' ακουστεί.

Μετά τη στροφή 42 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Έως την ώρα οπού του Πλάνου
η Εύα ακούοντας τη βουλή
τους εστράβουνε εδώ πάνου
για να θλίψουν τη ζωή.

στροφή 55

Και εκεί απάνου ελάβαν πλήθια
αγκαλιάσματα, φιλιά

Μετά τη στροφή 68 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Η Επτάλοφος την κράζει
κι αυτή πάει σπουδαστικά,
σαν βασίλισσα προστάζει
μες στους λόφους τους εφτά,

όθεν στέρνει μια φοβέρα
στην Ασία με το σπαθί,
που ξελάμπει ως εκεί πέρα
κι οπού αλάφιασμα σκορπεί.

Μετά τη στροφή 82 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Ήθελε να σε φημίζει
ωσάν να 'σουνα αδελφή
εκείνης που υπερασπίζει
της Αλβιόνος την τιμή.

στροφή 86

Σιμά εις αυτή τη στροφή ευρίσκονται οι δύο τούτοι στίχοι: *

Εβασίλευεν η βία,
η αρπαγή κι ο σκοτωμός.

Και εις τούτο το μέρος του ποιήματος αναφέρεται το εξής σχεδιάσμα, το οποίον ευρίσκεται εις το ίδιο χειρόγραφο: *

Και η τούρκικη τυραννία έφθασε εις το άκρο· τότε οι ερμιές και τα βουνά έγιναν προσκυνητάρια
Ελευθερίας, εγιομίσανε θεούς, και οι αντίλαλοι ηχολόγησαν από άρματα και υψηλά τραγούδια.

Βουνά, λόγγοι, και γκρεμοί,
λευθεριάς προσκυνητάρια,
και τα πάτησαν θεοί.

Μετά τη στροφή 86 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Εκαθότουν ο διαβάτης
σε μια πέτρα σκυθρωπός
και εμελέτουνε: Ο Σπαρτιάτης
το πού να 'πεσε νεκρός.

Και μαζώνονται στη μνήμη
τα περίσσια θαυμαστά
οπού ελάλησεν η φήμη
κι οπού ακόμα αντιβοά.

Εσημάδευε κανένα
εις τη σκόνη αγαλινά,
και του σκόρπασε τα γραμμένα
μα λεπτή φυσηματιά.

στροφή 93

Τέχνες, άρματα, σοφία
la fanno forte
και το πέλαγο έχει βία
αν του σύρει μια φωνή.

στροφή 95

στ. 378

πού 'ν' ο Λέοντας που στα γένη

στροφή 103

στ. 409

... σφυρίζουν

στ. 412

τες εδέχτη η λαγκαδιά

στροφή 104

στ. 415-416

με τα στήθια, με την κάρρα
Ροβολώντας στα γκρεμά.

Μετά τη στροφή 124 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Μάχη ορέγεται με τόση
ανυπομονιά θερμή.
Που γυρεύει να ...
στον αέρα το σπαθί.

Τα πατήματα κινούνται
με απεθύμια της κοπής
και τα μνήματα αποκριούνται
μ' ένα κραύγασμα φωνής.

Μετά τη στροφή 131 στο αρχικό σχέδιο του ποιήματος παρεμβάλλονται οι εξής: *

Οϊμέ! κι ήλθε για να ιδούνε
ξαπλωμένον τα παιδιά
τον πατέρα οπού θρηγούνε
γιατί τ' άφησε ορφανά.

Πες πότ' έρχεσαι; Ολοένα
είν' το πλοίο στα πανιά,
που συρίζουν φουσκωμένα

.....

στροφές 139-140

Αρχινά και ξεσκεπάζεται
ο άλλος κόσμος φανερός,
και κάθε άλλο σκοταδιάζεται
και του κρύβεται απ' εμπρός.

Όμως μες στα σκοταδιάσματα
του θανάτου τα στερνά,
του απομείναν δύο φαντάσματα
ολοζώντανα και ορθά.

Και εις άλλο αρχαιότερο χειρόγραφο ευρίσκεται σβημένη η εξής στροφή (ίσως κατόπι της στρ. 139):
*

Όθε της αιωνιότης
του ηχολόγησε η φωνή
με ηχολόγισμα δικό της·
τέτοιο τέλος είναι αρχή.

στροφή 143

στ. 572

με την τρέμουσα αγκαλιά.

στροφή 149

Στην ταφή του χύνει η έρμη
βρυσσομάνα το νερό,
που του δρόσισε τη θέρμη
εις το ψυχομαχητό.

*

Εἰς τὴν πέτρα τοῦ τρεχάτο
καὶ καθάριο τὸ νερό,
ποῦ τὸ αἰσθάνθηκε δροσάτο
εἰς τὸ ψυχομαχητό.

*

Χύν' ἡ βρύση τὰ νερά της
εἰς τὴν πλάκα ποῦ κρατεῖ,
κι εἶχε στείλει τὴ δροσιά της
εἰς τὴν ὕστερη στιγμή.

*

Χύν' ἡ βρύση με τὴν πάχνη
τὸ καθάριο τὴς νερό,
ποῦ τοῦ δρόσισε τὰ σπλάχνη
εἰς τὸ ψυχομαχητό.

*

Στὴν ταφή τοῦ δροσισμένο
μουρμουρίζει τὸ νερό,
μες στὸ στήθος τὸ καημένο
οὐχ τὸ ψυχομαχητό.

Ἀντὶ τῆς στροφῆς [149] εἶχε πρῶτα: *

Γέρνει ἐτιὰ μυρολοῖστρα
εἰς τὴν πλάκα ποῦ τὸν κλει'
οὔτε σάλπιγγες καὶ σείστρα
ἀν λalήσουνε ἀγρικεῖ

(Σημείωση τοῦ ποιητῆ). Τούτῃ ἡ ἐτιὰ εὐρίσκεται εἰς μίᾳ μικρῇ κοιλάδα κοντὰ εἰς μίᾳ βρύση εἰς τὴν
οποῖαν ὁ Ναπολέων ἐπήγαινε νὰ ξεδιψάσει

στροφή 158

Γιατί ξάφνου σε λιγάκι
το φαγί και το πιωτό
δεν τους έγινε φαρμάκι
να τους φάει το σωθικό;

Μεταξύ της στρ. 162 και 163 ευρίσκονται σβημένες οι εξής τέσσερες στροφές: *

Κάθε αδέξιο παλικάρι,
που εις της μάχης τη σφαγή
είχε πέσει ωσάν λιοντάρι,
που αποθαίνοντας ξεσκλεί:

κάθε γέρος, κάθε κόρη,
κάθε ανήλικο παιδί,
οπού τύραννοι αιμοβόροι
είχαν διώξει από την γη,

ενώ εφταίγανε όσο φταίγουν
τετραήμερα τ' αρνιά,
οπού ορφάνεψαν και κλαίγουν
με βελάσματα συχνά:

κατά δαύτονε κινιούνται
με μεγάλη επιθυμιά
και θωρώντας τον βασιτούνται
σαστισμένοι από μακριά.

στροφή 165

στ. 658

Και με πρόθυμες ματιές